

НАРЕДБА № 5

от 14 май 1998 г.

ЗА ОБЯВЯВАНЕ НА НЕДВИЖИМИТЕ ПАМЕТНИЦИ

НА КУЛТУРАТА

Издадена от министъра на културата, обн., ДВ, бр. 60 от 27 май 1998 г., изм., бр. 20 от 6 март 2001 г.

Глава първа.....	2
ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ.....	2
Глава втора.....	2
ВИДОВЕ И КАТЕГОРИИ ОБЕКТИ НА НЕДВИЖИМОТО.....	2
КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО И РЕЖИМИ ЗА ОПАЗВАНЕТО ИМ.....	2
Глава трета.....	4
ПРОЦЕДУРА ЗА ОБЯВЯВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ ОТ НЕДВИЖИМОТО.....	4
КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО ЗА ПАМЕТНИЦИ НА КУЛТУРАТА.....	4
Раздел I.....	4
Идентифициране.....	4
Раздел II.....	4
Деклариране.....	4
Раздел III.....	5
Заключителна комплексна оценка.....	5
Глава четвърта.....	6
УТВЪРЖДАВАНЕ, ОБНАРОДВАНЕ И РЕГИСТРИРАНЕ.....	6
Глава пета.....	6
НАЦИОНАЛЕН НАУЧНО-ДОКУМЕНТАЛЕН АРХИВ.....	6
ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ.....	7

Глава първа ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. С тази наредба се определя процедурата за обявяване на обектите на недвижимото културно-историческо наследство за паметници на културата и за архивиране на документацията за тях.

Чл. 2. Недвижимо културно-историческо наследство по смисъла на тази наредба е съвкупността от автентични материални свидетелства за човешко съществуване и дейност, които принадлежат неразделно към средата, в която или за която са създадени, както и трайно принадлежащите им движими ценности.

Чл. 3. (1) Процедурата за обявяване на обектите от недвижимото културно-историческо наследство за паметници на културата включва:

1. идентифициране;
2. деклариране;
3. заключителна комплексна оценка;
4. утвърждаване, обнародване и регистриране.

(2) Предложенията за обявяване на обектите на недвижимото културно-историческо наследство за паметници на културата се подготвят от Националния институт за паметниците на културата (НИПК).

(3) Обявяването на недвижими паметници на културата се извършва системно - по ежегодни териториални програми.

(4) Обявяването на недвижими паметници на културата може да се извършва и инцидентно - при възникнали неотложни обстоятелства.

Чл. 4. (1) Програмите по чл. 3, ал. 2 се подготвят от НИПК. Техният обхват и съдържание се утвърждават от министъра на културата. Разходите за командировки, материали и информационно обезпечаване, свързани с тяхното изпълнение, се осигуряват целево в бюджета на НИПК.

(2) Разходите за командировки, материали и информационно обезпечаване, свързани с инцидентното обявяване на недвижими паметници на културата по предложения на общини, се финансират от съответните общински бюджети.

Чл. 5. С обявяване на обектите от недвижимото културно-историческо наследство за паметници на културата се определят видът и категорията им и се регламентира режимът за тяхното опазване.

Глава втора ВИДОВЕ И КАТЕГОРИИ ОБЕКТИ НА НЕДВИЖИМОТО КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО И РЕЖИМИ ЗА ОПАЗВАНЕТО ИМ

Чл. 6. (1) Видът на обектите на недвижимото културно-историческо наследство се определя в зависимост от:

1. принадлежността им към определен исторически период;
2. пространствената им структура и териториалния им обхват;
3. научната и културната област, към която те се отнасят;
4. местоположението им.

(2) Според принадлежността им към определен исторически период обектите на недвижимото културно-историческо наследство са:

1. праисторически;
2. антични;
3. средновековни;
4. възрожденски;
5. от Новото време.

(3) Според пространствената им структура и териториалния им обхват обектите на недвижимото културно-историческо наследство са:

1. единични обекти;
2. групови обекти:

а) ансамбъл - териториално обособима структура от обекти на недвижимото културно-историческо наследство, чиито елементи се намират в определени пространствени, естетически и смислови взаимоотношения помежду си и с прилежащата им среда;

б) комплекс - разновидност на ансамбъла, чиито елементи принадлежат на една функционална общност;

в) историческо селище - цялостно урбанизирано образувание, което, независимо дали се е развивало постепенно във времето или е планово създадено, е наситено с културно-исторически свидетелства от една или няколко епохи;

г) историческа зона - обособима структура от селищна, извънселищна територия или част от акватория, наситена със свидетелства за културата или историята на една или няколко исторически епохи.

(4) Според научната и културната област, към която се отнасят, обектите на недвижимото културно-историческо наследство са:

1. (изм. - ДВ, бр. 20 от 2001 г.) археологически - материални следи на човешка дейност от минали епохи, съществуващи в руинно състояние над земята и/или в земните пластове - на сушата и във водните басейни на територията на страната;

2. исторически - структури, паметни знаци и места, свързани със забележителни исторически събития и личности;

3. архитектурно-строителни - самостоятелни сгради и инженерни съоръжения или съчетания от тях, които имат значение за развитието на архитектурно-строителното изкуство и наука;

4. художествени - произведения на изящните, монументалните и приложните изкуства като неразделни елементи от пространствената среда, в която или за която са създадени;

5. на урбанизма и културния пейзаж - пространствено обособими структури от селищна или извънселищна територия, разпознаваеми по устойчивата им композиция и от значение за развитието на градоустройствената наука, взаимодействието на човека с природната среда, притежаващи структурообразуваща или поддържаща роля за развитието на населено място или извънселищна територия;

6. на парковото и градинското изкуство - териториално или пространствено обособени структури, разпознаваеми по устойчивата им композиция и от значение за развитието на паркоустройственото изкуство и наука;

7. етнографски - свидетелства за бит, занаяти, умения, обичаи, вярвания, представляващи неразделни елементи от пространствената среда, на която принадлежат, и значими от гледна точка на етнологията;

8. производствено-технически и индустриалнотехнологични - самостоятелни сгради или комплекси от сгради и инженерни съоръжения с прилежащото им техническо оборудване, които имат значение за развитието на техническата култура и индустриалните технологии.

(5) Според местоположението им спрямо селищни структури обектите на недвижимото културно-историческо наследство са:

1. в населено място;

2. в извъннаселено място.

Чл. 7. Според културно-историческата им стойност обектите на недвижимото културно-историческо наследство се степенуват във:

1. категория "световно значение" - обекти с общочовешка стойност според критериите, утвърдени от международната конвенция за защита на световното наследство;

2. категория "национално значение" - обекти с изключителна стойност за българската история и култура;

3. категория "местно значение" - обекти, свързани с местна история и култура;

4. категория "ансамбловое значение" - обекти с относително ниска индивидуална културно-историческа стойност, които поддържат пространствената характеристика на груповия паметник, към който принадлежат;

5. категория "за сведение" - обекти с ниска индивидуална културно-историческа стойност, които са носители на информация за научната и културната област, към която се отнасят.

Чл. 8. Режимите за опазване на обектите на недвижимото културно-историческо наследство са комплекс от правила и норми, които включват:

1. териториален обхват:

а) граници на обекта и на неговите съставни елементи - ако са идентифицирани такива;

б) граници на охранителната му зона - ако е определена такава;

2. предписания за опазване на обекта и неговата среда.

Чл. 9. (1) Специален режим за опазване - резерват, може да се определя за групови обекти на недвижимото културно-историческо наследство или части от тях, които имат категория "национално значение".

(2) Правилата и нормите на този режим осигуряват най-висока степен на опазване.

Глава трета

ПРОЦЕДУРА ЗА ОБЯВЯВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ ОТ НЕДВИЖИМОТО КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО ЗА ПАМЕТНИЦИ НА КУЛТУРАТА

Раздел I

Идентифициране

Чл. 10. (1) Идентифицирането на обектите на недвижимото културно-историческо наследство, на техните елементи и на прилежащата им среда е системен процес, чрез който те се издирват, локализируют и описват.

(2) Идентифицирането на обектите на недвижимото културно-историческо наследство се извършва от НИПК - самостоятелно или във взаимодействие с други физически и юридически лица.

(3) Идентифициране на обекти на недвижимото културно-историческо наследство може да се извърши системно или при провеждане на селскостопански, благоустройствени, строителни и други дейности.

Чл. 11. Идентифицирането на обектите на недвижимото културно-историческо наследство се осъществява чрез:

1. системни теренни обхождания, проучвания и сондажи;
2. целеви - тематични, научни експедиции;
3. аеро- и подводни проучвания;
4. други научноизследователски, недеструктивни методи и средства.

Чл. 12. Резултатите от идентифицирането на обектите на недвижимото културно-историческо наследство се отразяват в идентификационна карта, чиито информационни и документационни стандарти се създават от НИПК.

Раздел II

Деклариране

Чл. 13. (1) Идентифицираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство се декларират от НИПК след предварителна оценка на културно-историческата им стойност и обществена значимост.

(2) Декларираните обекти се поставят под временна закрила като недвижими паметници на културата до окончателното доказване на тяхната културно-историческа стойност и обществена значимост.

(3) С акта на деклариране на обектите на недвижимото културно-историческо наследство се определят:

1. предварителната им видова характеристика;
2. предварителната им категория;
3. временният режим за тяхното опазване.

(4) Временният режим на декларираните обекти е задължителен за всички физически и юридически лица.

(5) Предложения за деклариране на обекти на недвижимото културно-историческо наследство пред НИПК могат да правят всички заинтересувани лица.

Чл. 14. (1) Декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство се вписват в декларационни списъци, които се утвърждават от директора на НИПК.

(2) Копия от списъците на декларираните обекти се изпращат на общините, районите и кметствата, на чиято територия се намират декларираните обекти.

(3) Националният институт за паметниците на културата издава удостоверения на заинтересуваните лица при необходимост.

(4) Общините, районите и кметствата са задължени да нанесат декларираните обекти в данъчните регистри и кадастъра на населеното място и да уведомят всички заинтересувани лица по реда на Гражданскопроцесуалния кодекс.

Чл. 15. (1) Заинтересуваните лица могат да направят възражение срещу извършения декларационен акт чрез НИПК до министъра на културата в двуседмичен срок от получаване на уведомлението.

(2) Министърът на културата се произнася по възражението в двуседмичен срок от получаването му.

Раздел III

Заключителна комплексна оценка

Чл. 16. Декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство подлежат на заключителна комплексна оценка за придобиване статут на паметник на културата по смисъла на чл. 12 от Закона за паметниците на културата и музеите.

Чл. 17. (1) Заклучителната комплексна оценка доказва културно-историческата стойност и обществена значимост на декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство.

(2) Заклучителната комплексна оценка се извършва от НИПК след изучаване и документиране на декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство въз основа на системата от утвърдени критерии за:

1. автентичност и степен на съхраненост;
2. научна и художествена стойност;
3. взаимодействие със средата;
4. взаимодействие с обществото.

Чл. 18. (1) Изучаването и документирането на декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство включват:

1. проучване на място - чрез набиране от място на допълнителна и възможно най-пълна информация за обектите и прилежащата им среда;
2. проучване на данни за обектите от архивни писмени, графични, фотографски и други документални източници;
3. осъществяване на специализирано заснемане.

(2) Изучаването и документирането на декларираните археологически обекти на недвижимото културно-историческо наследство се извършва в съответствие с Правилника за провеждане на теренни археологически проучвания в Република България (ДВ, бр. 12 от 1997 г.).

(3) Информационното съдържание и документационните стандарти за изучаване и документиране на декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство се създават от НИПК.

Чл. 19. Въз основа на резултатите от заключителната комплексна оценка НИПК определя окончателната видова характеристика и категория на декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство, както и режимите за тяхното опазване и ги предлага за утвърждаване от органите по чл. 4 от Закона за паметниците на културата и музеите.

Чл. 20. (1) Ако от извършената заключителна комплексна оценка се установи, че декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство не отговарят на системата от критерии за придобиване статут на паметник на културата, временният режим за тяхното опазване по смисъла на чл. 13, ал. 3, т. 3 се отменя.

(2) Отмяната се осъществява от НИПК, който писмено уведомява за това общините, районите и кметствата, на чиято територия се намират декларираните обекти и ги отписва от декларационните списъци.

(3) Общините, районите и кметствата са задължени да уведомят заинтересуваните лица по реда на Гражданскопроцесуалния кодекс и да нанесат поправката в кадастъра.

(4) Заинтересуваните лица могат да направят възражение срещу отписването от декларационните списъци чрез НИПК до министъра на културата. Министърът на културата се произнася по възражението в двуседмичен срок от получаването му.

Глава четвърта

УТВЪРЖДАВАНЕ, ОБНАРОДВАНЕ И РЕГИСТРИРАНЕ

Чл. 21. Списъците на декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство, предложени от НИПК за придобиване на статут "паметник на културата" по смисъла на чл. 12 от Закона за паметниците на културата и музеите, се утвърждават от:

1. Комитета за Световно наследство към ЮНЕСКО - за паметниците на културата от световно значение, чрез Националната комисия на ЮНЕСКО по предложение на министъра на културата;
2. Министерския съвет - за паметниците на културата с режим "резерват" по предложение на министъра на културата и министъра на регионалното развитие и благоустройството;
3. министъра на културата - за всички останали категории паметници.

Чл. 22. (1) Списъците на паметниците на културата, утвърдени по реда на чл. 21, се обнародват в "Държавен вестник".

(2) До обнародване на утвърдените списъци в "Държавен вестник" НИПК при необходимост издава временно удостоверение на заинтересуваните лица.

Чл. 23. Обнародваните в "Държавен вестник" паметници на културата се регистрират в Националния регистър на недвижимите паметници на културата.

Чл. 24. Националният институт за паметниците на културата издава удостоверения за регистрираните паметници на културата.

Чл. 25. Паметниците на културата се отписват и прекатегоризират по реда на тяхното утвърждаване. Отписването и прекатегоризирането се обнародват в "Държавен вестник".

Глава пета

НАЦИОНАЛЕН НАУЧНО-ДОКУМЕНТАЛЕН АРХИВ

Чл. 26. (1) Националният научно-документален архив при НИПК осъществява провежданата от Главно управление на архивите при Министерския съвет държавна политика при формирането на националния архивен фонд за недвижимото културно-историческо наследство и неговото опазване.

(2) Устройството и дейността на Националния научно-документален архив се определят с правилник, издаден от директора на НИПК и съгласуван с директора на Централния държавен архив.

Чл. 27. (1) Националният архивен фонд на Националния научно-документален архив съдържа документи за обектите на недвижимото културно-историческо наследство в Република България, както и за обекти, свързани с българската история и култура извън нейната територия.

(2) Националният архивен фонд на Националния научно-документален архив съдържа:

1. оригинала на Националния регистър на недвижимите паметници на културата;
2. оригиналите на списъците на декларираните обекти на недвижимото културно-историческо наследство;
3. оригиналите на досиетата на декларираните обекти и регистрираните паметници на културата;

4. нормативни документи в областта на опазването на недвижимото културно-историческо наследство и ратифицираните от Република България международни документи в тази област;

5. научни разработки и други документи, свързани с обектите на недвижимото културно-историческо наследство и опазването на недвижимите паметници на културата - научно мотивирани предложения, научни теми, директивни планове-концепции, опорни планове и териториалноустройствени схеми, копия от действащи застроителни и регулационни планове, архивни планове и кадастри, фототека, видеотека и др.

(3) Досиетата на недвижимите паметници на културата и обектите на недвижимото културно-историческо наследство се образуват от всички документи, включително и тези, обект на авторско право, които се събират и създават за тях в процеса на обявяването, популяризирането и опазването им.

Чл. 28. (1) Екземпляр от създадената извън НИПК документация за недвижими паметници на културата и обектите на недвижимото културно-историческо наследство, свързана с техния статут или намеса по тях, задължително се предава безвъзмездно в Националния научно-документален архив за неговото попълване.

(2) Неизпълнението на разпореденията по ал. 1 се наказва по Закона за държавния архивен фонд и Правилника за прилагане на Закона за държавния архивен фонд.

Чл. 29. (1) Специализираните органи по опазването на недвижимите паметници на културата към общините, районите и кметствата създават и попълват местен архив за недвижимите паметници на културата и обектите на недвижимото културно-историческо наследство и организират неговото ползване съгласно правилник, приет от общинския съвет на съответната община, Държавния архив по места и съгласуван с НИПК.

(2) Националният научно-документален архив при НИПК оказва съдействие и методическо ръководство на специализираните органи по опазването на недвижимите паметници на културата към общините, районите и кметствата при изпълнение на дейностите, посочени в ал. 1.

Чл. 30. Националният научно-документален архив създава и поддържа компютризирана информационна система за недвижимите паметници на културата и обектите на недвижимото културно-историческо наследство в Република България и за тези, свързани с българската история и култура извън нейната територия.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Тази наредба отменя Наредба № 5 на Комитета за култура за издирване, изучаване и документиране на недвижимите паметници на културата (обн., ДВ, бр. 6 от 1979 г.; доп., бр. 51 от 1988 г.).

§ 2. Наредбата се издава на основание § 2, ал. 2 от Правилника за устройството и задачите на Националния институт за паметниците на културата, одобрен с Постановление № 93 от 1976 г. на Министерския съвет (обн., ДВ, бр. 102 от 1976 г.; изм., бр. 47 от 1978 г., бр. 73 от 1979 г., бр. 16, 45 и 95 от 1991 г.).